

Петренко В. С.,
старший науковий працівник
Інституту історії АН УРСР

**Участь наймолодших учнів у створенні шкільних музеїв
(Журнал «Початкова школа», 1971, №2 – С. 24-32)**

Анотація

Стаття презентує цікаву сторінку розвитку шкільних музеїв радянської доби з доволі рідкісної тематики – опис та аналіз форм залучення наймолодших школярів до музейної діяльності та їх змістово-виховний аспект. Наведено конкретні приклади доступних методів роботи з учнями початкової школи у музеях різних профілів за участі старшокласників та педагогів.

Автор є істориком і описує український педагогічний досвід в радянській ідеологічній системі, розкриваючи потенційні можливості шкільних музеїв у системі виховної роботи та як фактор соціалізації наймолодших школярів не тільки у навчальній роботі, а й у процесі залучення до справ старших – громади, батьків, представників старших поколінь.

Враховуючи той факт, що «Положення про шкільний музей» було вперше затверджено у 1974 році, у статті спостерігаємо процес структуризації шкільних музеїв на початку 70-х років ХХ століття як основи щодо визначення їх статусу.

Автор стверджує, що всі форми, які рекомендуються у статті, не тільки посилені для учнів 1-3 класів, а стануть обов'язковими у недалекому майбутньому для класоводів. Організацією музеїв займаються лише ентузіасти, армія таких любителів і знавців краєзнавства безупинно зростає. Адже, якщо раніше у початкових школах працювали вчителі із семирічною освітою після закінчення педагогічних курсів, у кращому разі із середньою освітою, то нині – це люди часто з вищою освітою, члени партії, депутати місцевих рад, керівники лекторіїв, агітатори. Зрозуміло, що їх можливості значно зросли, і коли вони мають бажання дати учням ширші знання, ніж передбачено програмою, то рано чи пізно звернуться до шкільного музею як винятково важливої форми позакласної роботи.

Завдання всіх радянських людей, зокрема дітей – зберегти для поколінь найдрібніший факт, найменший клаптик паперу, що свідчить про Революцію, славетну Перемогу, трудову доблесть радянських людей.

Сама робота зі створення шкільного музею формує моральні переконання учнів, не кажучи вже про велику навчальну силу вдало спланованої і вміло створеної музейної експозиції.

Звичайно, не можна ототожнювати діяльність учнів десятого і першого класів. Старшокласники, певна річ, зроблять більше, краще і швидше. Проте й молодші школярі з допомогою вчителів, піонервожатих та керівників гуртків зможуть зробити свій немалий внесок у загальну справу.

Якою ж має бути конкретна участь дітей 1-3 класів у створенні і роботі шкільного музею? Це залежить від типу музею.

Шкільні музеї В. І. Леніна

До 100-річчя від дня народження В. І. Леніна в школах республіки виконано величезну роботу по створенню його музеїв. На Україні кожна третя школа має такий музей. В них зібрано тисячі експонатів, у чому немала заслуга і наймолодших учнів – жовтенят і піонерів.

У статті представлено опис діяльності таких музеїв. Так, чимало цікавих матеріалів (листи, фотографії кращих трудівників району нагороджених орденом Леніна) зібрали діти разом з піонервожатою Є. Є. Голубейко у Забужівській школі на Львівщині. Це посильна робота для наймолодших школярів.

У Завадівській школі на Хмельниччині у музеї діти слухають грамзапис голосу Леніна, дивляться фільми про нього, старі більшовики прикріплюють малюкам жовтеньські зірочки, пов'язують старшим піонерські галстуки.

Досвід середньої школи №153 м. Києва свідчить, що наймолодші учні можуть упоратися з такими формами роботи, як збір фото листівок та оформлення виставки «Пам'ятники В. Леніну на українській землі».

У шкільних музеях діти зустрічаються зі старими комуністами, записують спогади людей, які особисто знали вождя, листуються з ленінськими музеями. Тут проводяться бесіди, конференції, ленінські читання, музичні та художні вечори, присвячені життю і діяльності Володимира Ілліча.

Кращі вчителі республіки, створюючи ленінські музеї, прагнуть подати в експозиціях матеріали, що розкривають велику повагу В. І. Леніна до українського народу, постійну увагу до подій, що розгортались на Україні, глибокий інтерес вождя до її історії, культури, його тісний зв'язок з боротьбою українських трудящих проти експлуататорів.

Важливо, щоб екскурсоводами в шкільних музеях В. І. Леніна були добре підготовлені учні, а в початкових класах – вчителі. Практика показала що старшокласник стане хорошим лектором лише тоді, коли до цієї роботи його починають залучати з 2-3 класу. Це підтверджує досвід роботи одного з найстаріших музеїв Леніна середньої школи №25 м. Києва.

Організація музеїв – історичного, революційно-меморіального та бойової і трудової слави

Ці типи музеїв об'єднує їх історична тематика. У вузькому розумінні слова вони присвячені одній якійсь важливій історичній події. Їхня діяльність полягає не тільки в тому, щоби отримувати копії матеріалів у державних музеїв, а в тому щоб знайти щось нове про учасників цих подій, відшукати речові пам'ятки, виготовити з допомогою вчителя цікаві картосхеми, нанести на них місця, які деталізують подію, поглиблюють знання про неї. Ясна річ, йдеться про події, зрозумілі учням молодших класів, відомі їм з дитячої літератури чи розповідей старших.

Особливо це стосується експозицій музеїв, присвячених життю і діяльності однієї видатної людини – учасника громадянської, полководця Вітчизняної війни, партизана-піонера, Героя Радянського Союзу чи Героя Соціалістичної праці. Відвідати родичів, написати привітання, розшукати книгу, вивчити життя героїв, іменами яких названі вулиці, створити фотоальбом – це доступні форми роботи для дітей.

Автор описує приклади роботи інших музеїв, а саме: с. Великий Луг на Житомирщині, школи №5 м. Слов'янська Донецької області, с. Обтове на Сумщині, Шклівської школи Львівської області, Гельмязівської школи на Черкащині тощо.

Завдяки активній участі педагогів та учнів у різних містах і селах республіки за останні роки були створені також шкільні музеї видатних більшовиків-ленінців.

Створення краєзнавчого музею

Серед шкільних музеїв найпопулярнішими є краєзнавчі. Складаються вони з двох експозицій – природи та історії. Створення їх порівняно нескладна робота і для вчителів та початкової школи. Кожен експонат музею несе певне ідейне або наукове навантаження, а сам музей є особливим посібником, бо розповідає про місцеву історію, близьких людей, зрозумілі події, про рідну природу і цим прививає відвідувачам любов до Вітчизни та свого народу.

Експозиція відділу природи краєзнавчого музею складається з двох частин – рослинність і тваринний світ. Для дітей доступні такі форми роботи: виготовлення гербаріїв, збір зразків корисних копалин, будівельного лісу, порід дерев тощо. Під час прогулянок діти можуть бути залучені до обстеження полів з метою археологічних розвідок. Викликають у дітей незмінну зацікавленість різноманітні колекції грошей, марок, поштових листівок, значків тощо.

Як показує практика, доступним також для молодших школярів є ведення щоденників та літописів школи (класу).

Музей видатного митця та картинна галерея

У багатьох школах республіки створено музеї, присвячені видатним письменникам, художникам, композиторам, скульпторам, артистам.

Найбільш доступним для дітей є створення літературного або мистецько-меморіального музею. Практично все починається з того, що до музею передають речі, матеріали, твори видатного діяча, який свого часу народився, навчався, працював або приїздив у цей край. Таким чином, діти відшукують і зберігають тисячі історично цінних документів та речей. Серед прикладів: с. Павлівка на Вінничині (літературно-меморіальний музей письменника О. Л. Кундзіча); с. Підберезці на Львівщині (філіал музею А.Гайдара).

За допомогою митців-професіоналів у школах відкривається все більше картинних галерей, які ефективно допомагають учителям здійснювати естетичне виховання дітей.

Організація музеїв дружби народів

Окреме, але важливе місце у виховній роботі школи, займають інтернаціональні музеї. Автор називає декілька, у створенні яких брали активну участь молодші школярі, це – Дяківська школа Ворошиловградської школи, школа №35 м. Херсона (про дружбу з дітьми Народної Республіки Болгарія та Угорської Народної Республіки), музей школи № 9 м. Біла Церква Київської області.

Висновки

Отже, шкільні музеї найрізноманітніші, однак всі вони виконують єдине завдання: допомагають школі виростити ідейно загартоване, з широкими знаннями, естетично збагачене молоде покоління.

Власне відкриття музею – це лише підсумок певного періоду позакласної роботи учнівського колективу, за ним має бути другий, не менш важливий, мета якого – виховувати громадян-патріотів.

Перед відкриттям музею необхідно визначити можливості його подальшого розвитку, проте бачити його роботу в перспективі може тільки підготовлений педагог. Тому важливо поліпшити підготовку з музеєзнавства студентів педагогічних інститутів та училищ. Вони покликані активізувати діяльність музеїв, вчитися майстерності в ентузіастів, переймати й збагачувати їхній досвід. Без цього не можна зробити музей центром виховної роботи в школі, яким він має бути як у середній так і початковій школах.

Підготувала – Л. Гайда